

การใช้แฟ้มสะสมงานในการศึกษาภาคปฏิบัติวิชา บริหารการพยาบาล : การประเมินเพื่อการพัฒนาคุณภาพ

สุรีย์ ธรรมิกบวร

การประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญของการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลที่ตรง แม่นยำจะช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การประเมินผลเพื่อให้ได้ตามสภาพที่แท้จริงเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assessment) เป็นการวัดและประเมินผลกระบวนการทำงานในด้านสมอง หรือการคิด และจิตใจของผู้เรียนอย่างตรงไปตรงมา ตามสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ¹ โดยลักษณะของการประเมินจากสภาพที่แท้จริงต้องเป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน โดยใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างการศึกษาปฏิบัติในทุกด้าน เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนผลิตจากการบูรณา-การความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวกมีการชื่นชมและเน้นการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งการจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นนวัตกรรมที่สำคัญของการประเมินตามสภาพที่แท้จริง

แฟ้มสะสมงาน หมายถึง ผลงานของผู้เรียนที่จัดเก็บอย่างมีเป้าหมายเพื่อบรรยายให้เห็นความพยายามของผู้เรียน ความก้าวหน้าหรือผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในขอบเขตที่กำหนด การประเมินจะต้องอาศัยการประเมินผลงานซึ่งปรากฏในแฟ้มสะสมงาน แล้วทำการวิเคราะห์ให้เห็นแง่มุมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ² ทั้งความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาการทางภาษา ตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็นซึ่งเป็นเจตคติต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นในสภาวะการณัปกติ ไม่มีแรงกดดันใด ๆ เหมือนการทดสอบ ไม่มีความคลาดเคลื่อนเนื่องจากมีการสะสมข้อมูลนานพอที่จะอ่านแนวโน้มของความสามารถในด้านที่ต้องการประเมินได้ การประเมินแฟ้มสะสมงานจึงเป็นวิธีการที่ให้สารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล สามารถมองเห็นรายละเอียดของการพัฒนาเห็นจุดเด่นจุดด้อยในกระบวนการเรียนรู้ และสามารถมองเห็นพัฒนาการทุกด้านของ ผู้เรียน ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีโอกาที่จะใช้แฟ้มสะสมงานในการพัฒนาตนเองได้

จากความสำคัญของการประเมินตามสภาพที่แท้จริง และประโยชน์ของแฟ้มสะสมงานดังกล่าว จึงสอดคล้องกับการประเมินผลในการศึกษาภาคปฏิบัติวิชาการบริหารการพยาบาล ซึ่งเป็นการศึกษาที่นักศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นสมาชิกเข้าสู่บทบาทผู้บริหาร

ดังนั้น จึงเป็นการศึกษาที่นักศึกษาที่มีความวิตกกังวลที่ต้องแสดงบทบาทผู้นำ จากประสบการณ์การนำเพิ่มสะสมงานมาใช้ในการประเมินผลจึงขอเสนอข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันดังนี้

การดำเนินการเพื่อนำเพิ่มสะสมงานมาใช้ในการประเมินผล

1. อาจารย์ผู้สอนกำหนดใบงาน

แนวทางการประเมินผล และรายละเอียดที่ต้องการในเพิ่มสะสมงาน

2. จัดทำเอกสาร รายละเอียดการจัดทำเพิ่มสะสมงานให้นักศึกษาทุกคน
3. ปฏิบัตินเทศแนวทางการจัดทำเพิ่มสะสมงานให้ผู้เรียน

รายละเอียดของเพิ่มสะสมงาน

เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวทางร่วมกันจึงจำเป็นต้องกำหนดสาระหรือใบงานหลักที่นักศึกษาต้องจัดทำตามวัตถุประสงค์ของวิชา แต่ผู้เรียนสามารถจัดทำเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนดได้ และในการจัดทำใบงานผู้เรียนสามารถเลือกผลงานที่ดีที่สุดมาสะสม เพิ่มสะสมงานมีสาระสำคัญดังนี้

1. ประวัติผู้เรียน เพื่อให้ผู้นิเทศรู้จักผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งข้อมูลพื้นฐานส่วนตัว ความต้องการ ความสามารถจุดอ่อนที่อาจมีผลต่อการเรียนรู้

2. จดหมายถึงครู เพื่อบอกถึงความรู้สึก ความตั้งใจ ความคาดหวังของผู้เรียนต่อการศึกษาระดับปฏิบัติ

3. อนุทิน เพื่อบอกถึงผลงานการปฏิบัติงานและข้อคิดเห็นตลอดจนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

4. ใบงานที่มอบหมายให้เป็นการกำหนดงานตามวัตถุประสงค์ของวิชาซึ่งนักศึกษาสามารถปฏิบัติจนเกิดทักษะ และมีความพอใจในผลงานของตนเอง แล้วจึงเลือกผลงานดังกล่าวให้ผู้นิเทศให้คะแนนประกอบด้วย 5 ใบงาน คือ รายงานการเป็นหัวหน้าเวรรายงานการเป็นหัวหน้าทีม การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล การจัดอัตรากำลัง และการปฏิบัติงาน

5. การประเมินตนเอง เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทบทวนการเรียนรู้ของตนเองว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาได้มากน้อยเพียงใด

6. ประเมินการสอนของอาจารย์ นอกจากนักศึกษาจะมีโอกาสประเมินตนเองแล้วยังมีส่วนในการประเมินผู้สอนด้วย ทำให้ผู้นิเทศได้ทราบจุดบกพร่อง และจุดดีของตนเอง การได้สะท้อนความรู้สึกให้ผู้สอนทราบ ทำให้ผู้เรียนเกิดความโล่งใจที่สามารถแสดงความรู้สึกได้โดยไม่ต้องเผชิญหน้า

7. จดหมายส่งท้าย เป็นความเห็นทั้งต่อการฝึกปฏิบัติ ต่อการทำเพิ่มสะสมงาน

การจัดส่งเพิ่มสะสมงาน ผู้สอนอาจกำหนดตามความเหมาะสมคือ 2 – 3 วันครั้ง หลังจากผู้สอนตรวจสอบผลงานรับทราบรายละเอียดในจดหมายแล้วผู้สอนจะได้ออกตามความเหมาะสมต่อไป ซึ่งรวมทั้งการสอน การแนะนำ การให้กำลังใจ การปลอบใจ การชมเชย การจัดทำเพิ่มผู้เรียนสามารถออกแบบให้สวยงามตามต้องการ

จากการประเมินโดยใช้เพิ่มสะสมงานพบว่าบรรยากาศในการฝึกปฏิบัติมีการถ่ายทอดให้ผู้
นิเทศได้ทราบเป็นช่วง ๆ ทำให้ผู้นิเทศปรับวิธีการนิเทศได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม³ เช่น “หนู
รู้สึกเครียดมากเมื่อรู้ว่าจะได้ขึ้นฝึกงานบริหารที่....ถึงอย่างไรหนูก็จะพยายามทำให้ได้ แม้งานจะ
มาก จะได้มีประสบการณ์มาก หนูมีความตั้งใจสูงพอ-สมควรในการฝึกบริหารครั้งนี้ การฝึก
ปฏิบัติบนหอผู้ป่วย เป็นการฝึกปฏิบัติที่ต้องใช้ความรู้ทางทฤษฎีที่เรียนมาทั้งหมดนำมาใช้ ตอน
แรกที่อาจารย์ปฐมนิเทศรู้สึกหนักใจมากงานบริหารถือเป็นวิชาสุดยอดของนักศึกษา เพราะหมายถึง
ต้องมีความพร้อมในทุกด้านที่จะฝึก....เท่าที่รู้จากพี่รุ่นก่อน พี่บอกว่ายากมาก Adding หลายคน
เหมือนกัน”

“เกรงว่าจะทำหน้าที่ของตัวเองได้ไม่ดีพอ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หนูจะพยายามทำหน้าที่ของ
ตัวเองให้ดีที่สุด เพื่อประโยชน์ของผู้ป่วย และตัวหนูเองก็จะได้มีทักษะในการฝึกปฏิบัติงานอีก
อย่างหนูก็มีอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้นิเทศ ที่จะคอยให้คำแนะนำอยู่ตลอดเวลา”

“พอขึ้น ward ได้ 3 วัน ก็เริ่มรู้ว่า ward มากขึ้น และเริ่มเข้าที่เข้าทางแล้วแต่ก็
เหนื่อยมาก ไม่เคยขึ้นฝึก ward ไหน และทำอะไรที่เหนื่อยและลำบากขนาดนี้ แต่ศิษย์ก็จะ
พยายามทำให้ดีที่สุด ขอให้อาจารย์รู้ว่าศิษย์ทุกคนตั้งใจทำงานทุกคน”

“ไม่คิดว่าจะได้มีการเขียนจดหมายถึงอาจารย์แบบนี้อีก หลังจากส่งแฟ้มงานวิจัยแล้วแต่พอ
ท่านอาจารย์ Orientation แล้วบอกว่าการฝึกภาคปฏิบัติในวิชานี้ ใช้การเรียนแบบ Portfolio หนู
รู้สึกดีใจค่ะที่ได้เขียนจดหมายและได้เล่าถึงความในใจให้อาจารย์ได้รับรู้เพราะรู้สึกว่ที่ผ่านมากใน
วิชาวิจัยทางการแพทย์บาลนั้น หนูค่อนข้างจะสบายใจเมื่อได้เขียนจดหมายถึงอาจารย์”

“ครั้งแรกก็มีความหนักใจมาก ไม่รู้ว่าตัวเองจะทำได้มากแค่ไหน เพราะเป็นวิชาที่ใหม่ต้อง
มีการเรียนรู้ทุกองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับตัวผู้ป่วย ward เจ้าหน้าที่ ทุกอย่างต้องมีความสมดุล
กัน... อีกอย่างคงจะเป็นเพราะว่าอยู่ชั้นปีที่สูงขึ้น ทุกคนก็จะมองว่าน่าจะทำงานเป็นจึงทำให้เกิด
ความเครียดเพิ่มขึ้นอีก....”

จากตัวอย่างจดหมายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าอาจารย์ผู้นิเทศมีโอกาสดำเนินการทราบความรู้สึกที่
หลากหลายของนักศึกษา และในระหว่างการฝึกปฏิบัติ นักศึกษาแสดงการเปลี่ยนแปลงให้ทราบ
เป็นระยะจากจดหมายถึงครู และจากอนุทินที่นักศึกษาบันทึก เป็นผลให้อาจารย์ผู้นิเทศได้เรียนรู้
เข้าใจประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาได้ แม้อาจารย์จะไม่ได้ติดตาม
นักศึกษาดตลอดเวลา โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติในเวรบาย-ดึก ซึ่งเป็นการฝึกปฏิบัติที่อยู่ในความ
ดูแลของพยาบาลวิชาชีพ ทำให้ผู้นิเทศสามารถปรับบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม ผู้เรียนไม่
เกิดความเครียดจนเกินไป เกิดลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ กับนักศึกษาเป็นไปใน
ทางบวก เพราะการเรียนรู้จะพัฒนาได้ดีในบรรยากาศที่มีความสุข และในกรณีที่นักศึกษาพบ
เหตุการณ์ที่เพิ่มความเครียดในการทำงาน นักศึกษาสามารถเล่าหรือระบายให้อาจารย์ผู้นิเทศได้
ทราบ เป็นการเปิดช่องทางการสื่อสารสองทาง โดยที่ไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้าโดยตรง และการ

สื่อสาร โดยการบันทึกทำให้มีเวลาในการคิดไตร่ตรองอย่างเป็นเหตุเป็นผล และผ่อนคลายความเครียดได้ จากการได้เขียนให้ผู้อื่นได้รับทราบถึงเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้สอนช่วยให้สามารถคลี่คลายเหตุการณ์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

ช่วยในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ได้ดีมาก แม้ในภาวะที่มีความเครียด หรือยากลำบากในการฝึกภาคปฏิบัติ ดังตัวอย่างนี้ “...การประเมินผลงานโดยใช้ Portfolio นักศึกษาได้รับประโยชน์คือ หากเกิดปัญหาสามารถปรึกษาอาจารย์ได้โดยใช้จดหมายและอนุทิน เพราะบางครั้งนักศึกษาฝึกงานขึ้นเวรบ่าย – ดึก ทำให้ไม่ค่อยได้พบอาจารย์ค่ะ การเขียนจดหมายเป็นการแสดงความรู้สึกรู้สึกดี และเป็นการฝึกให้คิดเป็นเขียนเป็นอีกด้วยค่ะ”

“.....หนูดีใจที่มี Portfolio มาเป็น

สื่อกลางมีเช่นนั้น หนูคงไม่รู้ว่าจะทำอะไรคงไม่กล้าไปปรึกษาหรือเล่าให้อาจารย์ฟังตรง ๆ แน่นนอน จดหมายทำให้อาจารย์และหนูได้รู้อะไร ๆ ต่าง ๆ มากมาย”

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับนักศึกษาที่ไม่ถ่ายทอดความรู้สึกออกมาด้วยเหตุผลใดก็ตามจะรู้สึกว่ายังไม่ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น “....Portfolio ฉบับนี้หนูคิดว่าหนูยังใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ เพราะความไม่คุ้นเคย และความเป็นคนไม่ค่อยเปิดเผยตัวเอง ถ้าไม่ใช่คนที่สนิทก็เลยลำบากในการเขียนอยู่บ้าง บางอย่างก็เขียนได้น้อย เช่น จดหมาย อนุทินเพราะไม่ทราบว่าเขียนแบบไหน”

“...สำหรับการเขียน Portfolio หนูคิดว่าดี ทำให้นักศึกษาได้เขียนจดหมายถึงครู เพราะบางทีก็ไม่ได้พูดกับอาจารย์โดยตรงและการเก็บประสบการณ์ก็สามารถทำใหม่ได้เท่าที่จะพอใจ” และเป็นการฝึกความรับผิดชอบในการทำงานได้อย่างดี จากการกระตุ้นสม่ำเสมอจากการโต้ตอบของอาจารย์ภายหลังอ่านแฟ้มสะสมงาน บรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นเกิดขึ้นจากการโต้ตอบจดหมายระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ผู้นิเทศ เช่น “...หนูขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ให้กำลังใจในการฝึกครั้งนี้ เพราะเวลาอ่านจดหมายที่อาจารย์เขียนตอบกลับมาก็จะทำให้มีกำลังใจ และมีความคิดที่จะต้องทำให้ได้”

จุดเด่นของการใช้แฟ้มสะสมงานในการศึกษาภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาล

1. เกิดการสื่อสารสองทางได้ตลอดเวลาที่นักศึกษาต้องการสื่อสาร การต้องฝึกปฏิบัติในเวรบ่าย-ดึก จึงไม่เป็นอุปสรรคของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

2. การเรียนรู้สามารถเกิดได้อย่าง

ต่อเนื่อง ตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคนเพราะผู้นิเทศจะติดตามได้จากอนุทินของผู้เรียน จึงทำให้สอดคล้องเสริมความรู้ให้ได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนโดยผู้สอนอาจเขียนแสดงโต้ตอบลงในแฟ้มสะสมงานหรือนัดพบได้โดยง่าย

3. การประเมินผล การศึกษาภาค

ปฏิบัติสามารถประเมินได้ตามสภาพที่แท้จริงและมีข้อมูลทั้งในด้านคุณภาพ และด้านปริมาณซึ่งแสดงอยู่ในแฟ้มสะสมงาน ซึ่งเหมาะสมกับการศึกษาภาคปฏิบัติ วิชาบริหารการพยาบาล เป็นอย่างยิ่ง เพราะส่วนมากการเรียนรู้นักศึกษาจะต้องปฏิบัติงานคู่ไปกับพยาบาลหัวหน้าเวร และหัวหน้าทีมเพื่อศึกษาบทบาทการบริหาร พยาบาลหัวหน้าเวร และหัวหน้าทีมจึงมีส่วนในการประเมินนักศึกษาด้วย ซึ่งอาจมีปัญหาได้ว่าพยาบาลวิชาชีพที่ประเมินแต่ละคนอาจมีข้อคิดเห็นในการให้คะแนนแตกต่างกันถึงแม้จะมีคู่มือแสดงรายละเอียดการให้คะแนนแล้ว แฟ้มสะสมงานจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะลดความคลาดเคลื่อนของคะแนนได้

4. ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในหลายด้าน ทั้งการวิเคราะห์ การวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง ผู้อื่น หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เพราะในการเขียนผู้ที่จะเขียนได้ ต้องมีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และใคร่ครวญก่อน

5. ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเขียนซึ่งเป็นทักษะสำคัญของการเป็นผู้บริหารที่จะต้องมีการฝึกฝนตนเองในการสื่อสาร

6. ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายกับการเรียนรู้ เพราะสามารถแสดงให้ผู้สอนได้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ และได้รับการสื่อสารสองทางจากผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้แน่ใจได้ว่าครูผู้สอนเข้าใจสภาพจิตใจ ความรู้สึกในแต่ละขณะของนักศึกษาซึ่งจะสื่อสารเป็นจดหมายถึงครู และอนุทิน เช่นในครั้งแรกฝึกปฏิบัติจะแสดงถึงความรู้สึกไม่มั่นใจ กังวล หรือในบางคนได้บอกถึงความต้องการของตนให้ผู้สอนได้ทราบเมื่อได้ฝึกปฏิบัติไปสักช่วง จะแสดงความรู้สึกภูมิใจ ตื่นเต้น มั่นใจ ในประสบการณ์ที่ได้รับ เช่นได้แสดงบทบาทพยาบาลวิชาชีพสามารถประเมินสภาพผู้ป่วยและรายงานแพทย์ได้ทันเวลา ถูกต้องสามารถจัดการต่าง ๆ ได้ตามเวลาที่กำหนด เป็นต้น

7. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาตนเองได้เต็มที่ตามความพอนั้นคือสามารถเลือกผลงานที่ดีที่สุดเพื่อรับการประเมินเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการ

8. ผู้สอนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรวดเร็ว เพราะได้รับการประเมินจากนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่นถ้านักศึกษาแสดงความรู้สึกกังวลในการฝึกปฏิบัติ จะสะท้อนให้ทราบได้ว่าครูผู้สอนต้องเตรียมผู้เรียนในแต่ละคนให้มากจนมีความพร้อม ไม่วิตกกังวล จนไม่สามารถเรียนรู้ได้ และบางครั้งผู้เรียนอาจบอกผู้สอนโดยตรงว่าครูเสียงดัง คู่มากไป ไม่ยิ้มหรือบอกว่าพอใจการแสดงออก การนิเทศในจุดใดของครูเป็นต้น

สรุป

การใช้แฟ้มสะสมงานเป็นการประเมินผลที่ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองในทุกด้านอย่างต่อเนื่องจึงเกิดคุณภาพในการพัฒนานอกจากนี้ผู้สอนยังสามารถพัฒนาตนเองได้จากการประเมินของนักศึกษาโดยตรง และโดยอ้อมในจดหมายถึงครู ผู้เขียนเชื่อว่าการไม่มีความกดดันในการเขียนไม่ใช่อุปสรรคสำคัญของการประเมินผลโดยวิธีนี้เพราะจากประสบการณ์พบว่านักศึกษาสามารถ

เขียนได้ดีทุกคน ครูสามารถค้นพบทักษะในด้านการเขียนที่โดดเด่นในตัวนักศึกษาได้ดั่งนั้น ในยุคแห่งคุณภาพ แฟ้มสะสมงานจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

หนังสืออ้างอิง

1. สุวิทย์ มุลคำ. แฟ้มสะสมงาน Portfolio
พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ บริษัท
ดวงกมลสมัยจำกัด 2541.
2. ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์. “การประเมิน
แฟ้มงาน” เอกสารประกอบการ
ประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการ
ประเมินผลโดยใช้พอร์ทโฟลิโอ.
จัดโดย วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี พระพุทธบาท
จ.สระบุรี 2540.
3. กุลธิดา กุลประทีปปัญญา และคณะ. ราย
งานการวิจัยปฏิบัติการ การใช้
แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ใน
การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ การ
บริหารการพยาบาล 2 วิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี สรรพ-
สิทธิ์ประสงค์, 2542.

